

מתברת בכורות - ב

מסכת בכורות פרק ב

(יגא) משנה: הלוקח עובר פרתו של נכרי, והמוכר לו, אף על פי שאינו רשאי, והמשתתף לו, והמקבל ממנו, והנותן לו בקבלה, פטור מן הבכורה, שנאמר: "בישראל" - אבל לא באחרים. הכהנים והלויים חייבים, שלא נפטרו מבכור בהמה טהורה, אלא מפדיון הבן ומפטר חמור

גמרא: {מאי איריא דתני "עובר חמורו" ברישא, והדר תני "עובר פרתו"? ליתני ברישא "עובר פרתו", דקדושת הגוף הוא, והדר ליתני "עובר חמורו", דקדושת דמים הוא! אמרי במערבא: איבעית אימא: איידי דחביבא ליה, כדרבי חנינא! ואי בעית אימא: איידי דזוטרן מיליה דבהמה טמאה, פסיק ושדי לה!

אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא: ישראל שנתן מעות לגוי בבהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך, קנה, וחייבת בבכורה; וגוי שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך, קנה, ופטור מן הבכורה

אמר מר: ישראל שנתן מעות לגוי בדיניהם, אף על פי שלא משך, קנה, וחייבת בבכורה -- גמאי "בדיניהם"? ^ אי נימא: בדיניהם דגופיה!, דאתי בקל וחומר: אם גופיה קני ליה ישראל בכסף, דכתיב: (ויקרא כה) "לרשת אחוזה", הקישו הכתוב לאחוזה - מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, אף עבד כנעני, נקנה בכסף, ממונו לא כל שכן הוא! - אם כן, אפילו בשטר ובחזקה נמי! - ועוד, ישראל מישראל יוכיחו, דגופיה קני ליה בכסף, ממונו במשיכה! אלא אמר אביי: בדיניהם שפסקה להם תורה (ויקרא כה) "או קנה מיד עמיתך" - מיד עמיתך הוא דבמשיכה, הא מיד גוי בכסף!

{ואימא: מיד גוי כלל כלל לא! אמרי: לא סלקא דעתך! - קל וחומר הוא: אם גופו קונה, ממונו לא כל שכן!

{ואימא: מיד גוי, עד דאיכא תרתוי! אמרי: ולא קל וחומר הוא: גופו באחת, ממונו בשתיים!?

{ואימא: או בהא או בהא? אדומיא דעמיתך - מה עמיתך, בחדא, אף גוי נמי, בחדא!

אמר מר: גוי שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהן, אף על פי שלא משך, קנה, ופטור מן הבכורה -- גמאי "בדיניהן"? ^ אילימא

מחברת בכורות - ב

בדיניהן דגופיה, משום דאתי בקל וחומר: אם גופו, ישראל קני ליה בכסף, דכתיב: (ויקרא כה) "מכסף מקנתו", ממונו לא כל שכן! - ישראל מישראל יוכיחו, דגופו קני בכסף, ממונו במשיכה! אלא אמר **אביי**: בדיניהם שפסקה להם תורה: (ויקרא כה) "וכי תמכרו ממכר לעמיתך" - לעמיתך במשיכה, הא לגוי בכסף!

{ואימא: לגוי כלל כלל לא! אמרי: לאו קל וחומר הוא: אם גופו קנה, ממונו לא כל שכן!

{אימא: לגוי, עד דאיכא תרתוי! אלאו קל וחומר הוא: גופו באחד, ממונו בשתיים!?

{ואימא: או בהא או בהא! <דומיא דעמיתך - (יג,ב) מה עמיתך, באחת, אף גוי נמי, באחת!

{אמרי: ולאמימר, דאמר משיכה בגוי קונה, הניחא אי סבר לה כר' יוחנן, דאמר דבר תורה מעות קונות, משיכה לא, אהני "לעמיתך" - לעמיתך בכסף ולגוי במשיכה - אלא אי סבר לה כריש לקיש דאמר: משיכה מפורשת מן התורה - לעמיתך במשיכה ולגוי במשיכה - "לעמיתך" למה לי? אמרי: לעמיתך אתה מחזיר אונאה, ואי אתה מחזיר אונאה לגויים!

{לגויים (ויקרא כה) מ"אל תונו איש את אחיו" נפקא! אחד בגוי וחד בהקדש! וצריכי, דאי כתב רחמנא חד, הוה אמינא: לגוי הוא דאין לו אונאה, אבל הקדש יש לו אונאה - קמשמע לן!

{הניחא למאן דאמר גזילו אסור - היינו דאצטריך קרא למישרי אונאה - אלא אי סבר לה כמאן דאמר גזילו של גוי מותר, אונאה מיבעיא!? אמרי: אי סבר לה כמאן דאמר גזילו מותר, על כורחך כר' יוחנן סבירא ליה!

{מיתיבי: הלוקח גרוטאות מן הגוי ומצא בהן עבודה זרה, אם עד שלא נתן מעות משך, יחזיר, ואם משנתן מעות משך, יוליך הנאה לים המלח - ואי אמרת מעות קונות, משיכה למה לי?! אהכא במאי עסקינן? שקיבל עליו לדון בדיני ישראל! {אי הכי, מעות למה לי?! אהכי קאמר: אף על פי שנתן מעות, אי משיך אין, ואי לא, לא! {אי הכי, קשיא רישא! אמר **אביי**: רישא משום דאיכא מקח טעות! {אמר ליה **רבא**: רישא משום דאיכא מקח טעות, סיפא ליכא מקח טעות?! <<אלא אמר **רבא**: רישא וסיפא מקח טעות - רישא, דלא יהיב זוזי, לא מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל - סיפא, דיהיב זוזי, מיחזי כעבודה זרה ביד ישראל! **אאביי** אמר לך: רישא מקח טעות, דלא ידע, דהא לא יהיב ליה זוזי - סיפא לאו מקח טעות הוא, דכיון דיהיב זוזי, כי קא משיך, איבעי לעיוני

והדר מימשך!

<<ר**ב אשי** אמר: מדרישא משיכה אינה קונה, סיפא נמי משיכה אינה קונה, ואידי דתנא רישא "משך" תנא סיפא נמי "משך"!

<<ר**בינא** אמר: מדסיפא משיכה קונה, רישא נמי משיכה קונה, ורישא הכי קאמר: אם לא נתן ולא משך, יחזור - מאי "יחזור"? יחזור בדברים! קסבר: דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה, והני מילי ישראל מישראל, דקיימו בדבוריהו, אבל ישראל מגוי, דאינהו לא קיימי בדבוריהו, לא!

(יד,א) משנה: כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו, חייבין בבכורה ובמתנות, ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד. ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן, והשוחטן בחוץ פטור, ואין עושין תמורה. ואם מתו יפדו. חוץ מן הבכור ומן המעשר

וכל שקדם הקדשן את מומן, או מום עובר להקדשן, ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע, ונפדו, פטורין מן הבכורה ומן המתנות, ואינן יוצאין לחולין ליגזז וליעבד. ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן. והשוחטן בחוץ חייב, ועושין תמורה, ואם מתו יקברו

גמרא: טעמא דנפדו - הא לא נפדו, פטורין מן הבכורה ומן המתנות - קסבר: קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות

ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד -- טעמא דנפדו - הא לא נפדו, אסירי בגיזה ועבודה! - מסייע ליה ל**רבי אלעזר** דאמר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה! אמרי: לא! קדושת דמים למזבח הוא, דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח, גזרו בהו רבנן, אבל קדשי בדק הבית, לא!

ולדן וחלבן מותר מותר לאחר פדיונן -- הנהיב דמי? אילימא דאיעבר ואתיליד לאחר פדיונן, פשיטא! חולין נינהו! אלא דאיעבר לפני פדיונן ואתיליד לאחר פדיונן - הא לפני פדיונן, אסירי!

(יד,ב) הנהיב דמימימי או אין נפדין תמימיני?

{תא שמע: המתפיס בעלי מומין קבועין לגבי מזבח וילדו, ימכרו ואין צריכין מום, שאין קדושה חלה עליהן, שלא יהא טפל חמור מן העיקר!}

מחברת בכורות - ב

טעמא שלא יהא טפל חמור מן העיקר - אבל הקדיש זכר לדמיו, קדוש קדושת הגוף! - מסייע ליה לרבא, דאמר **רבא**: הקדיש זכר לדמים, קדוש קדושת הגוף!

והשוחטן בחוץ פטור -- **רבי אלעזר** מתני "חייב", ומוקי לה בבמת יחיד, דאמר **רבי אלעזר**: מנין לזובח בהמה בעלת מוס בבמת יחיד בשעת היתר הבמות, שהוא בלא תעשה? שנאמר: (דברים יז) "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה" - אם אינו ענין לבמה גדולה, דכתיב: (ויקרא כב:כב) "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או יבלת לא תקריבו אלה לה' ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה'", תנהו ענין לבמת יחיד

{אימא: אם אינו ענין לקדשים, תנהו ענין לבכור - סלקא דעתך אמינא: הואיל וקדוש כשהוא בעל מוס, ליקרב נמי כשהוא בעל מוס - קמשמע לן דלא! אמרי: בכור, בהדיא כתיב ביה: (דברים טו) "פסח או עור לא תזבחנו"

{ואימא: אם אינו ענין לקדשים, תנהו ענין למעשר, דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדוש במומו, דכתיב: (ויקרא כז:לג) "לא יבקר בין טוב לרע", נקרב נמי במומיה - קמשמע לן דלא! אמרי: מעשר נמי, גמר "העברה" "העברה" מבכור!

{אימא: תנהו ענין לתמורת קדשים, דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדושה כשהיא בעלת מוס, דכתיב: (ויקרא כז:י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", קריבה נמי כשהיא בעלת מוס - קמשמע לן דלא! אמר קרא: "והיה הוא ותמורתו" - מקיש תמורתו לו - מה הוא, בעל מוס לא, אף תמורתו, בעל מוס לא!

{מתקיף לה ר' זירא: אימא: תנהו ענין לולדות קדשים, דסלקא דעתך אמינא: הואיל וקדושין כשהן בעלי מומין אגב אמן, כשהן בעלי מומין נמי קרבי - קמשמע לן דלא! אמר **רבא**: כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, דתנא **דבי רבי ישמעאל**: (דברים יב) "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריךך" - "רק קדשיך" - אלו התמורות; "אשר יהיו לך" - אלו הולדות; "ונדריךך" - הקישן הכתוב לנדר - מה נדר, בעל מוס לא, אף הני נמי, בעל מוס לא!

ואין עושין תמורה -- מאי טעמא? דאמר קרא: (ויקרא כז:י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר

מתברת בכורות - ב

בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" - השתא רע בטוב אמרת לא, טוב ברע מיבעיא?! אלא טוב מעיקרו עושה תמורה, רע מעיקרו אין עושה תמורה!

אם מתו יפדו -- אמר **רב יהודה** אמר **רב**: זו דברי רבי שמעון, דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה - קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה! דתנן: **רבי שמעון** אומר: קדשי בדק הבית, אם מתו יפדו. ומודה ר' שמעון בבעל מום מעיקרו, שנפדה גמאי טעמא? דאמר קרא: (ויקרא כז:יב) "והעריך הכהן אותה" - "אותה" למעוטי בעל מום מעיקרא! אבל **חכמים** אומרים: אם מתו, יקברו

גמאן חכמים? כתנא דבי לוי הוא! **דתנא דבי לוי**: הכל היו בכלל העמדה והערכה, ואפילו בעל מום מעיקרו. וכן תנא דבי לוי במתניתיה: אפילו חיה אפילו עוף {והכתיב "אותה"?! | <"אותה" לתנא דבי לוי קשיא!

גאבל רבנן דפליגי עליה דר' שמעון, מאי? אהכי נמי, דאם מתו יפדו! {אי הכי **(טו,א)** "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו" מיבעיא ליה! אאמרי: רב **כרבי שמעון בן לקיש** דאמר: לרבנן, קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה - קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אלא מיתוקמא מתניתין כרבנן, דקתני סיפא "ואם מתו יקברו"!

{ממאי דהא "מתו יקברו" משום דבעי העמדה והערכה הוא? דלמא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא?! אאמרי: אם כן, ניתני "אם נעשו טריפה יקברו"! אאויבעית אימא: לעולם רב **כרבי יוחנן** סבירא ליה, ותני "זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו"!

אבל קדם הקדשן את מומן, או מום עובר להקדשן, ולאחר מכאן נולד להן מום קבוע, ונפדו, פטורין מן הבכורה ומן המתנות -- גמנא הני מילי? דתנו רבנן: (דברים יב) "צבי" - מה צבי, פטור מן הבכורה, אף פסולי המוקדשין, פטורין מן הבכורה! גאוציא אני את הבכורה, ולא אוציא את המתנות? - תלמוד לומר: "איל" - מה איל, פטור מן הבכורה ומן המתנות, אף פסולי המוקדשין, פטורין מן הבכורה ומן המתנות! גאי, מה צבי ואיל, חלבן מותר, אף פסולי המוקדשין, חלבן מותר? - תלמוד לומר: "אך" - חלק!

מתברת בכורות - ב

אמר מר: אוציא את הבכור ולא אוציא את המתנות - {מאי שנא?
אוציא את הבכור, שאין שוה בכל, ולא אוציא את המתנות,
ששוות בכל! - תלמוד לומר: "איל!"

{אמר ליה **רב פפא לאביי**: אי מה צבי ואיל, אין אותו ואת בנו
נוהג בהן, אף פסולי המוקדשין, אין אותו ואת בנו נוהג בו?
אמר ליה: למאי מדמית להו? אי לחולין, אותו ואת בנו נוהג בו,
ואי לקדשים, אותו ואת בנו נוהג בו! {אמר ליה: אי הכי, גבי חלבו
נמי, נימא הכי: למאי מדמית להו? אי לחולין, חלבן אסור, ואי
לקדשים, חלבן אסור | אלא לאו: מי³ אמרת: "אך" - ולא חלבן,
אימא נמי: "אך" - ולא אותו ואת בנו!

<<**רבא** אמר: "אך" לאותו ואת בנו הוא דאתא, וחלבו מדמו
נפקא, דכתיב: (דברים טו) "רק את דמו לא תאכל" - מאי "דמו"?
אילימא דמו ממש, לא יהא אלא דמן⁴ דצבי ואיל - אטו דמן
דצבי ואיל מי שרי? אלא "דמו" - חלבו! {וליכתוב רחמנא
"חלבו"? אי כתב רחמנא חלב, הוה אמינא: אהני היקישא ואהני
קרא - אהני היקישא למעוטי מכרת, דכי כתב כרת אאוכל חלב
בהמה הוא דכתיב, שנאמר: (ויקרא ז) "כי כל אוכל חלב, מן
הבהמה", ואהני קרא למיקם עליה בלאו בעלמא. להכי, אפקיה
רחמנא בלשון "דמו", לומר לך: מה דמו בכרת, אף חלבו בכרת!
{והא תנא ""אך" - ולא חלבו" קאמר?! אהכי קאמר: אילו לא
נאמר "דמו", הייתי אומר ""אך" - ולא חלבו" - עכשיו שנאמר
"דמו", לאותו ואת בנו הוא דאתא!

ואינן יוצאין לחולין ליגזז וליעבד. ולדן וחלבן אסור לאחר פדיון
-- גמנא הני מילי? דתנו רבנן: (דברים יב) "תזבח" - ולא גיזה;
"בשר" - ולא חלב; "ואכלת" - ולא לכלביד - מכאן שאין פודין
את הקדשים להאכילן לכלבים!

(טו,ב) איכא דאמרי: (דברים יב) "תזבח ואכלת" - אין לך בהן
היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך - אבל פודין את הקדשים
להאכילן לכלבים!

וולדן וחלבן אסור לאחר פדיון -- גהיכי דמי? ^ אילימא דאיעבר

3 נל"ד צ"ל "כי", וכן בר' גרשון
4 נל"ד צ"ל "כדמן"

מתברת בכורות - ב

ואיתיליד לאחר פדיון, אמאי?! ולד צבי ואיל נינהו! אלא דאיעבר לפני פדיון, ואיתיליד לאחר פדיון - הא לפני פדיון, מיקדש נמי קדשי!

גמנא הני מילי? אדתנו רבנן: "זכר" - לרבות את הולד; "ונקבה" - לרבות את התמורה - ואין לי אלא ולד תמימין ותמורת תמימים - ולדי בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין? כשהוא אומר "אם זכר" - לרבות ולד בעלי מומין; "אם נקבה" - לרבות תמורת בעלי מומין!

גאותן ולדות שלאחר פדיון, מה תהא עליהן? - לפני פדיון, מיפלג פליגי בהו - איכא למאן דאמר קדשי ליקרב, ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה - דלאחר פדיון, מה תהא עליהן? אומר **רב הונא**: כונסן לכיפה והן מתין! - דהיכי ליעביד? ליקרבינהו? מכח קדושה דחוויה קאתו! ליפרקינהו? לא אלימי למיתפס פדיון! אמרי במערבא משמיה **דרבי חנינא**: סמוך לפדיון, מתפיסן לשם אותו זבח! {סמוך לפדיון?! - למימרא דבני פדייה נינהו?! | אלא אימא: סמוך לפדיון אמן, מתפיסן לשם אותו זבח! - גטעמא מאי? אומר **רבי לוי**: גזירה שמא יגדל מהן עדריס עדריס!

גבעא מיניה **רבינא מרב ששת**: מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה? אומר ליה: אין מתפיסן! גמאי טעמא? אומר ליה: גמר "בשעריך" - "בשעריך" מבכור - מה בכור, אין מתפיסן לכל זבח שירצה, דכתיב: (ויקרא כז:כו) "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו אם שור אם שה לה' הוא" - אף הני, אין מתפיסן לכל זבח שירצה!

תניא כוותיה דרב ששת: קדשים שקדם מוס קבוע להקדישן ונפדו, חייבין בבכורה ובמתנות. בין לפני פדיון בין לאחר פדיון, הגוזז והעובד בהן אינו סופג את הארבעים. בין לפני פדיון בין לאחר פדיון, אין עושין תמורה. ולפני פדיון מועלין בהן, ולאחר פדיון אין מועלין בהן. וולדותיהן חול, ונפדין תמימים, ומתפיסן לכל זבח שירצה. כללו של דבר: הרי הן כחולין לכל דבריהם - אין לך בהם אלא מצות עלוי בלבד!

אבל קדם הקדישן את מומן, או מוס עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד מוס קבוע ונפדו, פטורין מן הבכורה ומן המתנות. בין לפני פדיון בין לאחר פדיון, הגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים. ובין לפני פדיון בין לאחר פדיון עושין תמורה. לפני פדיון מועלין בהן, ולאחר פדיון אין מועלין בהן. וולדותיהן קודש, ואין

מחברת בכורות - ב

ניפדין תמימין, ואין מתפיסן לכל זבח שירצה. כללו של דבר: הרי הן כהקדש לכל דבריהם, ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד "כללו של דבר" דרישא לאתויי שוחטן בחוץ, דפטור; "כללו של דבר" דסיפא (טז,א) לאתויי חלבו⁵

אמר מר: אין נפדין תמימין, ואין מתפיסן לכל זבח שירצה - תמימים הוא דלא מיפרקי - הא בעלי מומין מיפרקי; לכל שירצה הוא דאין מתפיסן - הא לאותו זבח, מתפיסן! {היכי משכחת לה דמתפיסן לאותו זבח ונפדין במומן - נימא תיהוי תיובתא דרב הונא!} אמר לך **רב הונא**: הוא הדין דאפילו בעלי מומין אין נפדין, ואידי דתנא רישא "נפדין תמימים", תנא נמי סיפא "אין נפדין תמימים", ואידי דתנא רישא "לכל זבח שירצה", תנא נמי סיפא "לכל זבח שירצה"!

והשוחטן בחוץ פטור -- **רב הונא** מתני: "חייב", ומוקים לה בדוקין שבעין, ואליבא דר' **עקיבא** דאמר אם עלו לא ירדו

בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה -- אמר ר' **נחמן** אמר **רבה בר אבונה**: ותמורתו לאחר פדיונו מתה - גמאי טעמא? אהיכי ליעביד? ליקרביה?! מכח קדושה דחוויה קאתיא! ליפרקה?! לא אלימא למיתפס פדיונה! הלכך מתה!

{מתקיף לה **רב עמרם**: ותיתאכיל במומה לבעלים?! - וכי מה בין זו לתמורת בכור ומעשר, דתנן: תמורת בכור ומעשר, הן וולדן וולד וולדן עד סוף כל העולם, הרי הן כבכור ומעשר, ויאכלו במומן לבעלים! אמר ליה **אביי**: זה שם אמו עליו, וזה שם אמו עליו:

זה שם אמו עליו⁷ - "תמורת בכור ומעשר" מיקריא - מה בכור ומעשר, במומן מיתאכלן לבעלים, אף תמורתן מיתאכלא וזה שם אמו עליו - "תמורת קדשים" מיקריא - מה קדשים, לא מיתאכלי אלא בפדיון, אף תמורתן נמי, לא מיתאכלי אלא בפדיון - והא, לא אלימא למיתפס פדיונה!

תניא כוותיה דרב נחמן: מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה?

5 כמו גיזה ועבודה

6 שאמר לעיל: כונסן לקופה

7 כך גרסת ב"ח

מתברת בכורות - ב

תלמוד לומר: (ויקרא יא) "ממעלי הגרה ... טמא"! {האי מיבעי ליה לחמש חטאות מתות?!? אהוא (ויקרא יא) ⁸מ"ממפריסי הפרסה ... טמא" נפקא!

תניא נמי הכי: מנין לחמש חטאות מתות? תלמוד לומר: "ממפריסי הפרסה ... טמא" - וחמש חטאות מתות הילכתא גמירי לה! אלא כי אתא קרא, לתמורת אשם! ותמורת אשם נמי הילכתא היא: כל שבחטאת מתה, באשם רועה! אלא לעולם חמש חטאות מתות, ואצטריך קרא ואצטריך הילכתא, דאי מקרא, הוה אמינא: לרעייה - קמשמע לן הילכתא: למיתה! ואי מהילכתא, הוה אמינא: היכא דעבד איקרי ואכל מהני חמש חטאות, איסורא איכא, לאו ליכא - קמשמע לן דאיכא לאו! <אויבעית אימא: לאקושי דבר הבא⁹ ממעלי גרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה - מה להלן, במיתה, אף כאן, במיתה!

משנה: המקבל צאן ברזל מן הנכרי, (טז,ב) ולדותיהן פטורין - ולדי ולדותיהן חייבין. העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן, ולדי ולדות פטורין, וולדי וולדי וולדות חייבים. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אפילו עד עשרה פטורים, שאחריותן לנכרי רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנין, חייב

גמרא: {למימרא דכיון דלא נקט מרא זוזי, ברשותא דמרא קיימא?!? ורמינהו: אין מקבלין צאן ברזל מישראל, מפני שהוא רבית - אלמא ברשותא דמקבל קיימא! אמר **אביי**: לא קשיא - הא דקביל עליה אונסא וזולא, והא דלא קביל עליה אונסא וזולא! {אמר ליה **רבא**: דקביל עליה אונסא וזולא "צאן ברזל" קרית ליה?!? {ועוד: מאי פסקא?!? {ועוד: אדתני סיפא "אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים", ליפלוג וליתני בדידה: "במה דברים אמורים? דלא קביל עליה אונסא וזולא! - אבל קביל עליה אונסא וזולא, שפיר דמי"! |אלא אמר **רבא**: אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא, והכא גבי בכורה, היינו טעמא דאילו אתי גוי בעי זוזי ולא יהיב ליה, תפיס לה לבהמה, ואי לא משכח לה לבהמה, תפיס ולדות דידה, והרי יד גוי באמצע, וכל יד גוי באמצע, פטורה מן הבכורה!

8 כד נל"ד, ולפננו חסר מ'
9 כלומר, שבא בדרשה

מחברת בכורות - ב

העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן, ולדי ולדות פטורים -- אמר ר' **הונא**: ולדות פטורין, וולדי ולדותיהן חייבין; ורב יהודה אמר: ולדי ולדות נמי פטורין, וולדי ולדי ולדות חייבין

{תנן: העמיד ולדות תחת אמותיהן, ולדי ולדות פטורין - טעמא דהעמיד - הא לא העמיד, לא! - תיובתא דרב יהודה! אמר לך **רב יהודה**: הוא הדין אף על גב דלא העמיד, והא קמשמע לך: אפילו העמיד נמי, דאורחיה דגוי למיתפס בנה, והוי כמי דלא העמיד, ולדי ולדות פטורין, וולדי ולדי ולדות חייבין!

{תנן: **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אפילו עד עשרה דורות פטורין, שאחריותן לגוי - בשלמא לרב יהודה, דאמר: נחית תנא קמא לדרי¹⁰, (יז,א) היינו דאמר ליה רבן שמעון בן גמליאל "אפילו עד עשרה דורות פטורין", אלא לרב הונא דאמר: לא נחית תנא קמא לדרי, מאי "אפילו עד עשרה דורות"? אמר לך רב הונא: רבן שמעון בן גמליאל א"העמיד" קאי, דנחית לדרי!

{תא שמע: המקבל צאן ברזל מן הגוי, ולדות פטורין, וולדי ולדות, לא - תיובתא דרב יהודה! אמר לך **רב יהודה**: אימא: "הן וולדותיהן"!

{איכא דאמרי: הן וולדותיהן פטורין - תיובתא דרב הונא! אמר לך **רב הונא** אימא: הן וולדות פטור, וולדי ולדות חייב!

רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנין, חייב -- אתא **רב אושעיא** מנהרדעא ואיתי מתניתא בידיה: רחל בת עז ועז בת רחל, ר' מאיר מחייב **וחכמים** פוטרין. אמר ליה **רב הושעיא לרבה**: כי עיילת לקמיה **דרב הונא**, בעי מיניה: ר' מאיר מחייב למאי? ^ אילימא לבכורה - ולית ליה לרבי מאיר (במדבר יח) "אך בכור שור" - עד שיהא הוא שור ובכורו שור?! ^ אלא לראשית הגז?! ולית ליה הא דתנא **דבי רבי ישמעאל**: כבשים שצמרן קשה פטורין מראשית הגז, שנאמר: (איוב לא) "ומגז כבשי יתחמס"?!

אמר ליה: ניחזי אנן, הכא במאי עסקינן? ברחל שילדה מין עז, ואביו תייש, ובחוששין לזרע האב לענין אותו ואת בנו קמיפלגי, דר' מאיר סבר: חוששין לזרע האב, ורבנן סברי: אין חוששין לזרע האב!

{אי הכי, ליפלגו בחוששין לזרע האב בעלמא, בפלוגתא דחנניה

10 יש גורסים: למפטר דרי

מתברת בכורות - ב

ורבנן?! |אלא לעולם לבכורה, והכא במאי עסקינן? ברחל בת רחל בת עז - מר סבר: זיל בתר אימיה, והאי לאו נדמה הוא, ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה, והאי נדמה הוא! |ואיבעית אימא: ברחל בת עז בת רחל - מר סבר: חזרה שייות למקומן, ומר סבר לא חזרה שייות למקומן! |**ארב אשי** אמר: כגון שיש בו מקצת סימנין, ומאן חכמים? ר' שמעון, דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו!

אמר **רבי יוחנן**: מודה ר' מאיר בשעיר של ראש חדש, דבעינן בן שעירה - מאי טעמא? אמר קרא: (במדבר כח) "אחד" - המיוחד ובא מששת ימי בראשית! |והא מהכא נפקא?! מהתם נפקא: (ויקרא כב) "שור או כשב" - פרט לכלאים; "או עז" - פרט לנדמה. |צריכא, דאי מהתם הוה אמינא: הני מילי היכא דלא נחת לדרי, אבל היכא דנחת, אימא לא - ואי מהכא, הוה אמינא: הני מילי לגבי קרבן חובה, אבל נדבה לא! - צריכא!

אמר **רבי אחא בר יעקב**: הכל מודים דאין לוקין על צמרו משום כלאים, שנאמר: (דברים כב) "לא תלבש שעטנז" - מה פשתן, שלא נשתנה, אף צמר, שלא נשתנה!

אמר **רב פפא**: הכל מודים שצמרו פסול לתכלת, שנאמר: "לא תלבש שעטנז ... גדילים תעשה לך" - מה פשתן, שלא נשתנה, אף צמר, שלא נשתנה!

אמר **רב נחמן בר יצחק**: הכל מודים שאין צמרו מטמא בנגעים, שנאמר: (ויקרא יג) "בבגד צמר או בבגד פשתים" - מה פשתים, שלא נשתנה, אף צמר, שלא נשתנה!

אמר **רב אשי**: אף אנו נאמר: הדלה הגפן על גבי תאינה, יינו פסול לנסכים. מאי טעמא? (ויקרא כג) "זבח ונסכים" - מה זבח, שלא נשתנה, אף נסכים, שלא נשתנו!

{מתקיף לה **רבינא**: הדלה פשתן על גבי היגא, הכי נמי דלישתני! - אם כן, לא מצית אמרת "מה פשתן שלא נשתנה", דהא פשתן נמי משתני! |אמר ליה: זה נשתנה ריחו, וזה לא נשתנה ריחו!

משנה: רחל שלא ביכרה, וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן כאחת - **רבי יוסי הגלילי** אומר: שניהן לכהן, שנאמר: (שמות יג) "הזכרים לה", **וחכמים** אומרים: אי אפשר לצמצם, אלא אחד לו ואחד לכהן. **ר' טרפון** אומר: הכהן בורר לו את היפה. **ר' עקיבא**

אומר: משמנין ביניהן

והשני ירעה עד שיסתאב, (יז,ב) וחייב במתנות. ורבי יוסי פוטר.
מת אחד מהן, ר' טרפון אומר: יחלוקו. ר' עקיבא אומר: המוציא
מחבירו עליו הראיה. זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום

גמרא: אמרי דבי רבי ינאי: לרבי יוסי הגלילי שמעינן ליה דאמר:
אפשר לצמצם בידי שמים¹¹, וכל שכן בידי אדם. ורבנן: בידי שמים
אי אפשר לצמצם - בידי אדם מאי?

{תא שמע: חוט של סיקרא חוגרו באמצע, להבדיל בין דמים
העליונים ובין דמים התחתונים - ואי אמרת אי אפשר לצמצם
בידי אדם, זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה!
דמרווח בה פורתא!

{תא שמע ממדת כלים ממדת מזבח¹²! אשאני התם, דרחמנא
אמר: עביד, ובכל היכי דמצית למיעבד, ניחא ליה (דברי הימים א
כח) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל!"

{אמר **רב קטינא** תא שמע: חלקו לשנים והן שוין, שניהן טמאים,
לפי שאי אפשר לצמצם! אמר **רב כהנא**: שאני כלי חרס, הואיל
ויש בו גומות!

{תא שמע: נמצא מכוון בין שתי עיירות, שתיהן מביאות שתי
עגלות, דברי ר' אליעזר - מאי טעמא? לאו משום דקסבר בידי
אדם אפשר לצמצם, ו"קרובה" - ואפילו "קרובות"? לא! ר'
אליעזר (יח,א) סבר לה כרבי יוסי הגלילי, דאמר אפשר לצמצם
בידי שמים, וכל שכן בידי אדם!

נימא כתנאי: נמצא מכוון בין שתי עיירות, לא היו עורפין. ר'
אליעזר אומר: שתיהן מביאות שתי עגלות - מאי? לאו בהא
קמיפלגי, דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם, ורבי אליעזר סבר
אפשר לצמצם?! אותי סברא: אי קסבר תנא קמא אי אפשר
לצמצם, אמאי לא היו עורפים? יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו -
אלא להני תנאי, דכולי עלמא אפשר לצמצם, והכא ב"קרובה" -
ולא "קרובות" קמיפלגי, דתנא קמא סבר "קרובה" - ולא
"קרובות", ורבי אליעזר סבר: "קרובה" - ואפילו "קרובות"!

גמאי הוי עלה? אמר **רב חייא בר אבין** אמר **רב עמרם**: תנא:
נמצא מכוון בין שתי עיירות, ר' אליעזר אומר שתיהן מביאות שתי
עגלות, וחכמים אומרים יביאו עגלה אחת בשותפות, ויתנו גמאי
קסברי רבנן? אי קסברי רבנן דאפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו

11 כשהמעשה נעשה שלא על ידי פעולת אדם
12 שכתובים בדיוק בתורה

מחברת בכורות - ב

"קרובות", לייתי תרתי! ואי "קרובה" ולא "קרובות", אפילו חדא לא לייתי! אלא לאו שמע מינה: קסברי רבנן: אי אפשר לצמצם, ואפילו בידי אדם - שמע מינה!

ר' טרפון אומר: הכהן בורר לו את היפה -- גמאי טעמא דרבי טרפון? קא סבר: ההוא דבריא נפק ברישא!

ר' עקיבא אומר: משמנין ביניהן -- אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: הכהן נוטל כחושה {אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: והא אנן "משמנין ביניהן" תנן?!} אמר ליה: עד דאכלת כפנייתא בבבל, תרגימנא מסיפא, דקתני סיפא: מת אחד מהן, רבי טרפון אומר: יחלוקו; ר' עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה - ואי סלקא דעתך¹³ משמנין ביניהן דכי הדדי פליגי, הכי נמי, ליפלגי גבי הדדי! - אלא מאי "משמנין"? שומן יהא ביניהן, דאמר ליה לכהן: אייתי ראייה דבכור הוא ושקיל!

והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות. ורבי יוסי פוטר -- גמאי טעמא דרבי מאיר?¹⁴ אמר ר' יוחנן: הואיל וכהן בא עליו משני צדדין, דאמר ליה: אי בכור הוא, כוליה דידי הוא; אי לא בכור הוא, הב לי מתנות מיניה!

גור' יוסי, מאי טעמא? אמר רבא: עשו שאינו זוכה כזוכה, ואף על גב דלא מטא לידיה, כמאן דמטא לידיה, וזבניה לישראל במומיה!

אמר ר' אלעזר: הכל מודים בספק בכור שאין חליפין ביד כהן, שחייב במתנות - ג' "הכל מודים" מאן? אר' יוסי! {פשיטא - עד כאן לא קא פטר ר' יוסי התם אלא דחליפין ביד כהן, דעשו שאינו זוכה כזוכה - אבל אין חליפין ביד כהן, לא!} כמהו דתימא? טעמא דרבי יוסי דקסבר דאי מחייבת ליה במתנות, אתי ליה לידי גיזה ועבודה, אף על גב דאין חליפין ביד כהן - קא משמע לן!

{ומי מצית אמרת הכי? ~והתני סיפא: שהיה רבי יוסי אומר: (יח, ב) כל שחליפיו ביד כהן, פטור מן המתנות, ורבי מאיר מחייב - חליפין ביד כהן, אין - אין חליפין ביד כהן, לא!} כמהו דתימא? ר' יוסי לדבריו דר' מאיר קאמר ליה: לדידך, אפילו אין חליפין ביד

13 שפירושו של

14 סתם משנה רבי מאיר. מאי טעמא אמר חייב במתנות?

מתברת בכורות - ב

כהן, דאי מחייבת ליה במתנות, אתי ליה לידי גיזה ועבודה -
לדידך, אודי לי מיהא, היכא דחליפין ביד כהן, דעשו שאינו זוכה
כזוכה! ואמר ליה ר' מאיר: לא!

ואמר **רב פפא**: הכל מודים בספק מעשר, שפטור מן המתנות.
"הכל מודים" מאן? ר' מאיר! {פשיטא! - עד כאן לא קמחייב ר'
מאיר התם אלא בספק בכור, הואיל ובא עליו כהן משני צדדין,
אבל ספק מעשר, לא! כמהו דתימא? טעמא דר' מאיר דלא
תשתכח תורת מתנות - אפילו ספק מעשר נמי - קא משמע
לן! {ומי מצית אמרת הכי? והקתני סיפא: שהיה ר' יוסי אומר: כל
שחליפין ביד כהן, פטור מן המתנות, ורבי מאיר מחייב! כמהו
דתימא? ר' מאיר, אפילו ספק מעשר מחייב, והא דמיפלגי
בחליפין, להודיעך כחו דרבי יוסי, דפטר אפילו היכא דכהן בא
עליו משני צדדין - קא משמע לן!

מת אחד מהן, **רבי טרפון** אומר: יחלוקו -- {אמאי יחלוקו? ניחזי -
אי שמן מית, דכהן הוא, והאי דאיכא דבעל הבית - ואי כחוש
מית, דבעל הבית מית, והאי דאיכא, דכהן הוא! אמר **רבי אמי**:
חזר בו ר' טרפון!

ר' עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה -- אמר **רבי חייא**:
משל דר' טרפון, למה הדבר דומה? לשנים שהפקידו אצל רועה,
שמניח רועה ביניהם ומסתלק, ומשל דרבי עקיבא, למה הדבר
דומה? לאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו
הראיה! {אלא במאי פליגי? ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל
רועה, שמניח רועה ומסתלק, ור' טרפון פליג באחד שהפקיד אצל
בעל הבית?! אמר **רבא** ואיתימא **רב פפא**: הכל מודים בשנים
שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהם ומסתלק; ובאחד
שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה - לא
נחלקו אלא בחצר בעל הבית, ורועה כהן. רבי טרפון סבר: אקנויי
קא מקני ליה בחצירו, וניחא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, והוה
ליה כשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהן ומסתלק; ור'
עקיבא סבר: כיון דאית ליה פסידא, לא מקני ליה מידעם, והוה
ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו
הראיה!

משנה: שתי רחיליו שלא ביכרו, וילדו שני זכרים, שניהם לכהן;

מתברת בכורות - ב

זכר ונקבה, הזכר לכהן; שני זכרים ונקבה, אחד לו ואחד לכהן;
רבי טרפון אומר: הכהן בורר לו את היפה. **רבי עקיבא** אומר:
משמנין ביניהן. והשני ירעה עד שיסתאב, וחייב במתנות. **רבי יוסי**
פוטר

מת אחד מהן, **רבי טרפון** אומר: יחלוקו. **ר' עקיבא** אומר: המוציא
מחבירו, עליו הראיה

שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות, אין כאן לכהן כלום.
אחת ביכרה ואחת לא ביכרה, וילדה שני זכרים, אחד לו ואחד
לכהן. **ר' טרפון** אומר: הכהן בורר את היפה. **ר' עקיבא** אומר:
משמנין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב, וחייב במתנות. **רבי יוסי**
פוטר, **שרבי יוסי** אומר: כל שחליפיו ביד כהן, פטור מן המתנות.
ורבי מאיר מחייב

מת אחד מהן, **ר' טרפון** אומר: יחלוקו. **ר' עקיבא** אומר: המוציא
מחבירו עליו הראיה

זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום

גמרא: צריכא! דאי אשמועינן קמייתא, בההיא קאמר ר' עקיבא
דתרי מחדא, אבל רחיליו שלא ביכרו, דתרי מחדא וחד מחדא,
אימא מודי ליה לר' טרפון, דהך דילידא חד, שביח טפי. ואי
אשמועינן הא, בהא קאמר רבי עקיבא דתרוייהו לא ביכרו, אבל
אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה וילדו שני זכרים, אימא מודי ליה
לר' טרפון (**יט,א**) דהך דלא ביכרה, שביח טפי - צריכא!

משנה: יוצא דופן והבא אחריו, **רבי טרפון** אומר: שניהם ירעו עד
שיסתאבו, ויאכלו במומן לבעלים. **רבי עקיבא** אומר: שניהן אינן
בכור - הראשון מפני שאינו פטר רחם, והשני מפני שקדמו אחר

גמרא: גבמאי קמיפלגי? ארבי טרפון מספקא ליה: בכור לדבר
אחד, אי הוי בכור, אי לא הוי בכור. ורבי עקיבא פשיטא ליה:
בכור לדבר אחד לא הוי בכור!

תנו רבנן: מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל - כיצד? (שמות
יג) "קדש לי כל בכור" - יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר:
(דברים טז) "זכר"! אי זכר, יכול אפילו יצתה נקבה לפניו? תלמוד
לומר: (שמות יג) "פטר רחם"! אי פטר רחם, יכול אפילו יצא אחר
יוצא דופן? תלמוד לומר: "בכור"¹⁵!

{אמר ליה **רב שרביא לאביי**: רישא לא קנסיב לה תלמודא

15 "בכור" הוא הכלל ו"זכר" ו"פטר רחם" הם פרטים

מחברת בכורות - ב

"בכור", אלמא בכור לדבר אחד הוי בכור - סיפא קנסיב לה תלמודא "בכור", אלמא בכור לדבר אחד לא הוי בכור!> אמר ליה: לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור, ורישא הכי קאמר: אי "זכר", יכול אפילו יוצא דופן? תלמוד לומר: "פטר רחם!"

רבינא אמר: לעולם בכור לדבר אחד הוי בכור, וסיפא הכי קאמר: אי סלקא דעתך יצא אחר יוצא דופן קדוש, בכור דכתב רחמנא למה ליה? (**יט, ב**) אי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו, מ"פטר רחם" נפקא! אלא שמע מינה "בכור" למעוטי היכא דיוצא אחר יוצא דופן!

אמר ליה **רב אחא מדפתי לרבינא**: אי סלקא דעתך בכור לדבר אחד הוי בכור, תינח היכא דיצא זכר יוצא דופן וזכר דרך רחם, דלא קדוש, דאימעוט לידה מבכור, דבכור לרחמים איכא, בכור לזכרים ליכא - אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם, ליקדש, דהא איכא בכור לזכרים ובכור לרחם - אלא מחוורתא כדאביי!